

Лісова Ю. О.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри міжкультурної комунікації
та прикладної лінгвістики
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ПОСТАТІ ЧУЖОГО

Дихотомія СВІЙ – ЧУЖИЙ незмінно присутня у ситуаціях зіткнення культур, етнічних стереотипів, расової нетерпимості, дискримінації, становлячи частину лінгвокультурної компетенції особистості. Розвідки виявів СВОГО і ЧУЖОГО проводяться у площині когнітивної лінгвістики, літературознавства, філософії, культурології. Непростий соціокультурний контекст сьогодення доповнює зазначену проблему новими обрисами з огляду на її міждисциплінарний характер і набуває особливої актуальності.

Постать ЧУЖОГО чи, швидше чужої/іншої, присутня у франкомовному романі Лейли Слімані «Солодка пісня» («*Chanson douce*»). За словами письменниці, одним із поштовхів до написання роману стали спогади дитинства, коли у родині працювали няні марокканського походження. Уже у семирічному віці Лейла Слімані розуміла їхнє становище у сім'ї: «... they were both women we loved as mothers, and strangers. I was always touched by their difficult position, sometimes by the humiliations they might go through» [6].

Гендерна приналежність автора, будучи однією з важливих ознак мовної особистості автора, здійснює значний вплив на формування гендерно диференційованого досвіду й ціннісних орієнтацій і суттєво впливає на мовленнєве оформлення художнього тексту [1, с. 29]. Гендерний підхід уможливорює дослідження реалізації жіночого досвіду в художньому тексті [1, с. 30].

Няня (nounou), чи, швидше, «нянька», що вдало і вельми красномовно використала в українському перекладі Ганна Малець, її місце у французькому суспільстві в цілому і в родині зокрема, викликає наше зацікавлення з боку мовленнєвих способів репрезентації чоловічими і жіночими персонажами.

Проілюструємо два підходи, чоловічий і жіночий [2; 3], у ситуації переліку вимог до майбутньої няні власних дітей.

Основними умовами при виборі няні для своїх дітей Поль ставить *pas de sans-papiers* («жодних нелегалів») і *pas voilée* («щоб не носила хіджаб») [5]: «*Pas de sans-papiers, on est d'accord ? ... Je ne veux pas de quelqu'un qui aurait peur d'appeler la police ou d'aller à l'hôpital en cas de problème. Pour le reste, pas trop vieille, pas voilée et pas fumeuse. L'important, c'est qu'elle soit vive et disponible. Qu'elle bosse pour qu'on puisse bosser*» [4, с. 8]. Позиція чоловіка як батька цілком зрозуміла – у разі виникнення проблеми няня повинна боятися викликати поліцію чи їхати до лікарні (*quelqu'un qui aurait peur d'appeler la police ou d'aller à l'hôpital en cas de problème*). Тому

категоричність щодо нелегалів, висловлена номінативною фразою із заперечною часткою *pas*, є першою умовою, якою і розпочинається другий розділ роману. Якщо ця умова супроводжується поясненням, то наступна – *pas voilée* – видається повністю безпідставною і постає без будь-якого пояснення. Поняття *voilée* стоїть у списку переліку вимог голови родини поруч із *trop vieille* («не надто стара») й *pas fumeuse* («не палила»). Головне для Поля – «щоб вона була легка на підйом і вільна» (*qu'elle soit vive et disponible*) та «гарувала, щоб ми могли гарувати» (*Qu'elle bosse pour qu'on puisse bosser*).

Мовлення чоловічого персонажа у зазначеній ситуації відзначається тонким розрахунком, сліпим прагматизмом, чітким викладом думок (наявні логічні конектори *pour le reste, l'important*), відсутністю деталізації й емоційності. Постать ІНШОГО/ЧУЖОГО не має обличчя й імені, що пояснюється переліком заперечень *pas de, pas trop*, неозначеним займенником *quelqu'un*, особовим займенником *elle*, обмежена до сліпого й мовчазного виконання трудових зобов'язань. Лексичні одиниці *la police, l'hôpital, problème* демонструють звернення мовця до макросвіту й уміння вирішувати проблемні ситуації, а важливість професійної сфери проілюстровано стилістично зниженим дієсловом *bosser* у значенні «гарувати», «багато й тяжко працювати».

Мовленнєва поведінка жіночого персонажа порівняно із чоловічою відзначається більшим проявом емоційності. Звернемося до фрагмента, у якому Міріам, дружина Поля, обговорює пошуки няні з подругою, яка скаржиться на жінку, що доглядала її дітей, аргументуючи непрактичним той факт, що няня має двох синів: «... *le discours d'Emma l'avait gênée. Si un employeur avait parlé d'elle ou d'une autre de leurs amies de cette manière, elles auraient hurlé à la discrimination. Elle trouvait terrible l'idée d'évincer une femme parce qu'elle a des enfants. Elle préfère ne pas soulever le sujet avec Paul. Son mari est comme Emma. Un pragmatique, qui place sa famille et sa carrière avant tout* [4, с. 8-9]. Порада Емми вплинула на Міріам таким чином, що соціальний стан потенційної няні (наявність дітей = непрактичність для роботодавця) вона переносить на рівень фізичних відчуттів, що підтверджується фразою *le discours d'Emma l'avait gênée* («слова Емми її збентежили») й словниковим визначенням дієслів *gêner* v.tr. «mettre qqn à l'étroit ou à l'aise, en causant la gêne physique «*il hurler* v.in «*pousser des cris prolongés et violents* « (*elles auraient hurlé à la discrimination* – «вони б волали про дискримінацію»). Логічний ланцюг, сформований лексичними одиницями *des enfants, évincer, la discrimination, terrible* приводить до неприйняття такої няні, а отже, ЧУЖОЇ. До того ж, небажання піднімати цю тему для обговорення із Полем (*Elle préfère ne pas soulever le sujet avec Paul*) імплікує протиставлення емоційного переживання прагматизмові (*Son mari est comme Emma, un pragmatique*). Вважаємо доцільним розглядати присутність в аналізованому уривку явища емоційного резонансу: збентеженість (*gêner*) – волення про дискримінацію (*hurlé à la discrimination*) – замовчування (*ne pas soulever le sujet*).

Так, у мовленнєвій поведінці чоловічого персонажа відзначаємо зіставлення ситуації із професійною діяльністю і вихід за межі мікросвіту,

тобто у макросвіт. Чоловіче мовлення характеризується прагматизмом, тонким розрахунком, демонстрацією статусної нерівності. Жіночий персонаж переносить власний досвід на рівень емоцій і фізичних відчуттів, що відзначається переривчастістю подання інформації у вигляді емоційного резонансу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорош О. О. Лінгвокогнітивні і комунікативні аспекти авторського жіночого мовлення в романах Маргеріт Дюрас : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.05. Київ, 2006. 206 с.
2. Козачишина О. Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози XX ст.) : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 316 с.
3. Пермякова О. В. Явление гендерной стилизации в современной женской литературе (на материале французского и русского языков) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Пермь, 2007. 176 с.
4. Slimani L. Chanson douce. Paris, Editions Gallimard, 2016. 200 p.
5. Lyamlahy Kh. Figures de l'étranger dans « Chanson douce » de Leïla Slimani. URL : <https://www.nonfiction.fr/article-8760-roman-figures-de-let-ranger-dans-chanson-douce-de-leila-slimani.htm>. (дата звернення: 20.04.2020).
6. Morenne B. Leïla Slimani Wins Prix Goncourt, France's Top Literary Award. URL : <https://www.nytimes.com/2016/11/04/books/prix-goncourt-leila-slimani.html>. (дата звернення: 20.04.2020).

Паров'як І. І.

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри іноземних мов для
природничих факультетів
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

РАНЖУВАННЯ СИНТАКТИКО-СТИЛІСТИЧНИХ МАРКЕРІВ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ

Емоційно-експресивний вплив на читача автор здійснює за допомогою різноманітних виразних маркувань експресивного синтаксису. Характер і ранжування синтактико-стилістичних маркерів (далі ССМ) залежить від виду почуттєвого насичення мовлення [3, с. 180]. Будь-яке відхилення від норми породжує певну виразність. Джерелом експресії в досліджуваному типі текстів є ССМ, порушення порядку слів (винесення за дужки, виокремлення, інверсія) [6]. «Прямий порядок слів стилістично нейтральний, інверсований ж має експресією і тому виявляється стилістично значущим. Порушуючи свідомо чи несвідомо об'єктивно-комунікативний (звичайний порядок слів у реченні, міняючи місцями тему і рему, групу детермінанта і